

ELS MITES HISTÒRICS I EL NACIONALISME CATALÀ. LA HISTÒRIA MODERNA DE CATALUNYA EN EL PENSAMENT HISTÒRIC I POLÍTIC CATALÀ CONTEMPORANI (1840-1939).

Antoni Simon i Tarrés

A Catalunya, el desenvolupament del catalanisme com a procés de construcció nacional, sempre en complexa convivència amb els altres pobles peninsulars, ha donat una especial rellevància a la ciència històrica i paral·lelament als mites històrics. Resulta ben simptomàtic que *L'Avenç* -revista de divulgació històrica actual de més difusió en l'àmbit català- hagi dedicat els números més emblemàtics de la seva vida editorial a temes relacionats amb les bases històriques del fet nacional català i la relació d'aquest amb la construcció de l'estat espanyol: així el dossier del número 50 s'ocupà dels "mites de la història de Catalunya", el número 100 fou dedicat íntegrament a "Catalunya i Espanya, entre la nació i l'estat" i el 150 a "Catalunya mite a mite". Així mateix, des de la mateixa revista, la premsa diària i d'altres mitjans de comunicació no s'ha deixat de discutir sobre la conveniència i legitimitat de mantenir uns mites històrics per mobilitzar la consciència nacional catalana i enfrontar-los als mites que ha desenvolupat una historiografia amb una visió uniformitzadora i centralista de la història d'Espanya.⁽¹⁾ Cal destacar, però, que el coneixement d'aquests

¹- Vegeu per exemple M. BARCELO, B. de RIQUER, E. SERRA i d'altres "Debat sobre la tasca de l'historiador avui", *L'Avenç*, n° 67 (1984), pp. 70-76; R. GARCIA CARCEL, "Els mites i la Història de Catalunya", *L'Avenç*, n° 72 (1984), pp. 81-82; Oriol PI DE CABANYES, "Desmobilitzar la història", *Serra d'Or* (juliol-agost) 1982, p.33 i la resposta de Ferran MASCARELL, "Desmitologitzar no és desmobilitzar", *L'Avenç*, n° 53 (1982), p. 2; A.

referents històrics considerats com a mites de la història de Catalunya - l'Onze de Setembre, Pau Claris i la Guerra dels Segadors, Jaume I i els almogàvers...- és ben escàs dins la societat catalana actual. Un sondeig d'opinió encarregat, a finals de 1991, per la Fundació Acta amb objecte de determinar l'interès específic pels temes d'Història de Catalunya i el nivell de coneixements existents, oferia uns resultats decebedors en aquest sentit. El fet més recordat de la Història de Catalunya era la caiguda de Barcelona a mans de l'exèrcit borbònic l'Onze de Setembre de 1714, del qual en tenia coneixement el 14'8 per 100 de la població enquestada, el seguí Sant Jordi i el Drac (sic) amb un 5'3 per 100, mentre que de la Guerra dels Segadors només en tenia coneixença el 2'9 per 100 dels enquestats. Entre els personatges històrics, Companys era el que gaudia de més renom, en ésser recordat per un 34'1 per 100 dels enquestats. El seguia Tarradellas amb un 31'6 per 100, mentre que Rafel Casanovas ho era en un 5'2 per 100 i Pau Claris era pràcticament ignorat.⁽²⁾

El desconeixement generalitzat, per part de la societat catalana actual, de la seva pròpia història no significa, però, que determinades idees bàsiques del catalanisme polític elaborades a partir de referents històrics -com pot ésser la lluita del poble català contra les agressions del poder central- hagin penetrat en importants sectors socials; i, precisament, l'objecte d'aquest article serà desentranyar com el pensament polític i històric català contemporani -des de els primers homes de la Renaixença fins la Guerra Civil de 1936-39- ha interpretat, utilitzat i sovint manipulat els referents històrics de l'etapa de la formació de l'estat modern per a nodrir un discurs estat-nació, canviant

BALCELLS, E. MARTI i J. TERMES, "Història nacional i història social. Problemes de la historiografia sobre el fet nacional català", *L'Avenç*, nº 87 (1985), pp. 66-77; F. ROCA i R. VINYES, "Per traspasar la boira. Resposta a Albert Balcells, Casimir Martí i Josep Termes", *L'Avenç*, nº 93 (1986), pp. 70-75; E. PUJOL, *El descrèdit de la història*, Girona, 1993.

².- L'enquesta fou realitzada per l'empresa Line Staff entre una mostra representativa de la població de Catalunya, de 15 a més de 64 anys d'edat, mitjançant entrevistes personals. He pogut accedir als resultats de l'enquesta gràcies a l'amabilitat del professor J.B. Culla membre de la Fundació Acta. D'altra banda, la premsa diària catalana se'n feu ressò d'aquests resultats a partir d'una roda de premsa celebrada al Col.legi de Periodistes de Catalunya el 19 de desembre de 1991.

i divers. Tractarem, en definitiva, de convertir aquests mites i imatgeria històrica en objecte d'anàlisi històrica.(3)

Recentment, autors com J. M. Fradera, Joan Lluís Marfany o Miquel Almirall han senyalat que la cultura catalana de la Renaixença literària i romàntica del segle XIX, lluny d'oposar-se, alimentà un patriotisme espanyol que pretenia legitimar i sostenir el règim polític sorgit de la revolució liberal.(4)

La proposta nacionalitzadora espanyola implicava la creació i la difusió de valors comuns desenvolupats entre d'altres mitjans a partir de l'elaboració i propagació de mites i símbols d'una història nacional. Així, el discurs ideològic de les històries d'Espanya de Modesto Lafuente, Víctor Gebhardt, Dionisio Aldama o Fernando Patxot, era destinat a fer una història nacional i espanyola, valorant tot allò que formava part d'un patrimoni comú, per tal d'inculcar als ciutadans la consciència d'identitat espanyola.(5) Això es va fer a partir de la tesi tradicional que la nació espanyola era una realitat preexistent, fruit d'una llarga convivència que cristal·litzaria en la unitat territorial i política dels Reis Catòlics. Modesto Lafuente dirà: "Enlázanse los príncipes y las coronas; la concordia conyugal trae la concordia política; es un doble consorcio de monarcas y monarquías; y aunque todavía sean Isabel de Castilla y Fernando de Aragón, el que les suceda no será ya rey de Aragón ni rey de Castilla, sino rey de España: palabra apetecida, que no habíamos podido pronunciar en tantos centenares de años como hemos históricamente recorrido. Comienza la unidad."(6) I Dionisio

3.- Tal com ha dit R. GARCIA CARCEL: "Els mites no han de ser altra cosa per a l'historiador que objectes històrics en ells mateixos, examinats sobre el prisma de la raó i des de l'exigència de l'honestedat. La funció de l'historiador davant els mites ha de ser la de demostrar-ne el relativisme històric, la multiplicitat de lectures que ofereixen al llarg del temps i en funció de la identitat dels seus intèrprets", *"Els mites..."* (1984), p. 82.

4.- J. M. FRADERA, *Cultura nacional en una societat dividida*. Barcelona, 1992. J. Ll. MARFANY, "Mitologia de la Renaixença i mitologia nacionalista", *L'Avenç*, n° 164 (1992), pp. 26-29; M. ALMIRALL, "L'espanyolitat dels fundadors de la Renaixença", *L'Avenç*, n° 169 (1993), pp. 58-61. Vegeu també la panoràmica traçada per Horst HINA, *Castilla y Cataluña en el debate cultural 1714-1939*, Barcelona, 1986, pp. 77-202.

5.- Vid. Paloma CIRUJANO, Teresa ELORRIAGA i Juan Sisinio PEREZ GARZON, *Historiografía y nacionalismo español, 1834-1868*, Madrid, 1985. Especialment pp. 71-99, on s'analitzen, però, les divergències interpretatives de la Història d'Espanya, entre historiadors tradicionalistes, moderats i progressistes.

6.- M. LAFUENTE, *Historia general de España*, Madrid 1850, Tom I, p. 118.

Aldama lloarà uns reis que lograren "unificar esta nación de héroes y formar de varios gloriosos reinados, uno sólo y gloriosísimo".(7)

A Catalunya, l'ideal d'una Espanya-nació també serà present en la cultura emergent d'una burgesia catalana interessada en la defensa d'un mercat nacional espanyol. Un autor com Jaume Balmes -principal teòric d'un projecte polític i cultural al servei de les aspiracions de domini i estabilitat de la burgesia catalana i que defensava un pacte entre els resultats de la revolució liberal i la tradicional força de la religió i l'Església (8)- asumia plenament el discurs historiogràfic de la unitat nacional espanyola i els seus referents històrics claus. En un article titulat "La suerte de Catalunya", publicat l'any 1843 en el primer número de la revista *La Sociedad*, Balmes defensava un provincialisme conciliable amb els "grandes intereses de la nación". Això, deia Balmes,

"Sin soñar en absurdos proyectos de independencia, injustos en sí mismos, irrealizables por la situación europea, insubsistentes por la propia razón, e infructuosos además y dañosos en sus resultados; sin ocuparse en fomentar un provincialismo ciego, que se olvide de que el Principado está unido al resto de la monarquía; sin perder de vista que los catalanes son también españoles (...) sin entregarse a vanas ilusiones de que sea posible quebrantar esa unidad nacional, comenzada en el reinado de los Reyes Católicos continuada por Carlos V y su dinastía, llevada a cabo por la importación de la política centralizadora de Luis XIV con el advenimiento al trono de la Casa de Borbón, afirmada por el inmortal levantamiento de 1808 y la guerra de la Independencia..."(9)

⁷- D. ALDAMA, *Historia general de España*, 2ª ed., Madrid, 1860-1866, Vol. III, p. 126.

⁸- Sobre el pensament de Jaume BALMES vegeu especialment els recents treballs de J. M. FRADERA, *Quatre etapes en la trajectòria política de Jaume Balmes: aproximació a l'evolució del seu pensament*, Vic, 1988, i Casimir MARTI, "Jaume Balmes: entre la reacció i la revolució" dins Albert BALCELLS (Ed.), *El pensament polític català (del segle XVIII a mitjan segle XIX)*, Barcelona, 1988, pp. 57-74.

⁹- J. BALMES, "La suerte de Cataluña", *La Sociedad I* (1843), pp. 60-68.

La decantació cap a la història medieval entre els estudis històrics i la divulgació històrica en forma de novel·la literària, obres de teatre o exposicions pictòriques és ben característica d'aquesta etapa de la cultura catalana. Així, Joan Cortada i Ramon va utilitzar la novel·la històrica com a instrument per a donar a conèixer la història pàtria, a la manera de Walter Scott, publicant entre 1835 i 1840 cinc obres, totes centrades a l'Edat Mitjana: *La heredera de Sangumí* (1835), *El rapto de Doña Almodis, hija del conde de Barcelona D. Berenguer III* (1836); *Lorenzo* (1837), *Las revueltas de Cataluña o el bastardo de Entença* (1838) i *El Templario y la villana* (1840). Pels mateixos anys, el jove dramaturg Jaume Tió catalanitzava els continguts temàtics del teatre amb obres com *Generosos a cuál más*, estrenada a Barcelona l'any 1840 i centrada en la captivitat del Príncep de Viana i l'aixecament contra Joan II, obra a la que seguirien *Alfonso III el liberal o leyes de deber y amor* y *El Espejo de venganzas*, camí teatral que seguirien Victor Balaguer i Antoni Bofarull. Aquest últim publicaria també el 1846 el llibre *Hazañas y recuerdos de los catalanes o colección de leyendas*, on a imitació del que havien fet Goethe i Klopstock, recolliria vint-i-sis llegendes de passatges de la història medieval catalana, des de les de l'escut de Guifré el Pilós fins a la de l'empresonament del Príncep de Viana.⁽¹⁰⁾ Altrament, l'examen de la poesia patriòtica de temàtica històrica premiada, des de 1859 als Jocs Florals de Barcelona amb l'Englantina o amb un accèssit, demostra la gran superioritat numèrica dels referents històrics i de la mitologia medieval com la mort de Pere el Catòlic a Muret, el fratricidi de Berenguer Ramon, la Guerra Civil del segle XV i, sobre tot, Jaume I i la conquesta de Mallorca i les conquestes dels Almogàvers. Un total de seixanta-un poemes històrics de temàtica medieval són guardonats entre 1859 i 1898, mentre que els dedicats a episodis dels segles XVII i XVIII només són setze.⁽¹¹⁾ La historiografia i la imatgeria històrica de la cultura de la primera Renaixença tractarà d'obviar tant les contradiccions socials internes de la formació històrica catalana com els records conflictius amb el poder central hispànic-castellà en les primeres etapes de la formació de l'estat modern espanyol. El 1856, Joan Mañé i Flaquer -possiblement el periodista més influent del seu temps- escrivia a *El Criterio* de Madrid: "desde Felipe V, para los catalanes, castellano fue sinónimo de opresor, de enemigo; pero andando el tiempo, dulcificado el rigor del poder central, esa prevención quedó relegada a las clases inferiores, hasta que la invasión napoleónica de 1808, borrando las últimas huellas de añejas

¹⁰- Vid.: J. M. FRADERA, "Cultura nacional...." (1992), pp. 53-56 i 81-84.

¹¹- Vid.: J. Ll. MARFANY, "Mitologia de la Renaixença..." (1992), p. 27.

antipatías, hizo hermanos en el común peligro a dos pueblos que fueron encarnizados enemigos".(12) En aquest sentit, Josep M. Fradera ha interpretat que la desaparició de referències d'episodis conflictius com la Guerra de Successió, en els primers anys de la Renaixença, obeiria a una lògica de "conscient allunyament de la realitat. Una lògica que, idealitzant el passat medieval o la vida pagesa, oferia un contrapunt a la conflictivitat de la Revolució liberal, de la guerra civil i dels efectes d'una industrialització ràpida i profundament trasbalsadora. En aquest model els grans conflictes entre Catalunya i Castella hi tindrien un lloc secundari, per no dir insignificant".(13)

Antoni Bofarull, en la memòria que va escriure com a secretari dels Jochs Florals de 1859, recordarà les gestes del passat antic i medieval català per "avansar en pro de la honra nacional" espanyola, i per provar que "lluny de ser obstacle lo recort de la nacionalitat vella y respectiva pera enrobustir la nacionalitat nova, es ans be lo medi pera conservar-la gran y forta".(14) Tal com ha senyalat Joan Lluís Marfany en aquesta etapa de la cultura catalana "Patriotisme català i patriotisme espanyol no s'oposen pas. Al contrari: aquest s'expressa a través d'aquell".(15)

Al mateix temps es reivindicarà, molt d'acord amb l'ideari romàntic liberal de l'època, la història de Catalunya com exemple paradigmàtic de la lluita d'un poble per la llibertat. Víctor Balaguer -el gran divulgador de la mitologia històrica catalana (16)- escriurà en la seva *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón* "una historia, no interrumpida por espacio de seis siglos, de libertad constitucional, como no tiene mejor la misma Inglaterra que pasa por ser el templo de

¹². - J. MAÑE i FLAQUER, "Cataluña" dins *Colección de artículos*, Barcelona 1857, p. 421.

¹³. - J. M. FRADERA, "Passat i identitat. La Guerra de Successió en la política i la literatura del segle XIX català", *El País* (16-IX-1993), Quadern 566, pp. 2-5. La cita a p. 4.

¹⁴. - A. BOFARULL, "Jochs Florals 1859. Memòria del secretari" reproducció facsímil a J. MOLAS, M. JORBA i A. TAYADELLA (Ed.), *La Renaixença. Fonts per al seu estudi, 1815-1877*, Barcelona, 1894, pp. 186-213. La cita a pàg. 187.

¹⁵. - J. L. MARFANY, "Mitologia de la Renaixença..." (1992), p. 27.

¹⁶. - Sobre la divulgació del mite de Pau Claris, veure R. GARCIA CARCEL, *Pau Claris. La revolta catalana*, Barcelona, 1980, p. 134 ss.

la llibertat constitucional en Europa",⁽¹⁷⁾ remarcant a les *Bellezas de la historia de Cataluña* que "la historia de Cataluña es también, no hay que dudarlo, la historia de la libertad en España".⁽¹⁸⁾ Balaguer contraposarà la forma de govern "liberal democràtica" de la Corona d'Aragó en els temps medievals amb la monarquia "autoritària" i "centralista" dels Austries i dels Borbons; la unió amb Castella havia trencat la trajectòria liberal, democràtica i federal catalana. En la balada, escrita el 1862, *Los quatre pals de sang*, Víctor Balaguer exclamarà:

Ai Castella castellana
 No t'hagués conegut mai
 (...)
 I'ls canons de Felip Quint
 Deixaren la Llibertat
 Sotaterrada entre les runes
 De Barcelona fumant.⁽¹⁹⁾

Pocs anys després, en el llibre *Esperances i Records*, Balaguer definirà la Castella "castellana" com la representativa del nefast imperialisme i centralisme assimilista, contraposant-la amb una Castella "espanyola" que, juntament amb les altres províncies, constituirà la "nació espanyola". "Jo vull i desitjo [dirà Balaguer] l'espanyolització de Catalunya; lo que no vull és la castellanització d'Espanya".⁽²⁰⁾

Les revoltes de 1640 i 1705 seràn interpretades com una lluita contra l'absolutisme i el despotisme dels Austries i Borbons; i de la mateixa manera que la historiografia liberal espanyola va mitificar els comunsers Padilla, Bravo i Maldonado com màrtirs de la llibertat, la historiografia romàntico-liberal catalana enaltirà les figures de Pau Claris

¹⁷.- V. BALAGUER, *Historia de Cataluña y de la Corona de Aragón*, Barcelona 1860-63, vol. I, p. 13. Sobre la concepció de la història de Catalunya de Víctor Balaguer vegeu: E. SERRA, "Una aproximació a la historiografia catalana: els antecedents", *Revista de Catalunya*, vol. 26 (1989), p. 34 ss.; J. SOBREQUES, "Les històries generals de Catalunya en el període històric de la Renaixença i el romanticisme (segle XIX)" dins DD. AA., *La historiografia catalana*, Girona, 1990, pp. 19-35; R. GRAU i M. LOPEZ article "Víctor Balaguer" dins *Ictineu. Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans. Segles XVIII-XIX*, Barcelona 1979.

¹⁸.- V. BALAGUER, *Bellezas de la historia de Cataluña*, Barcelona, 1853, p. 3.

¹⁹.- *Idem*, *Poesies completes*, Madrid, 1874, p. 262 s.

²⁰.- Citat per H. HINA, "Castilla y Cataluña..." (1986), p. 132.

i Rafel Casanova, rebutjant, però, les acusacions dels qui titllaven els catalans de rebels i revolucionaris. Lluís Cutchet a la seva *Catalunya vindicada* dirà: "en tres grandes épocas se han puesto los catalanes en oposición con el gobierno de sus reyes; en la de Juan II, en la de Felipe IV y en la de Felipe V... escritores más o menos palaciegos han acusado ruidosamente a los catalanes de rebeldes. Les encontramos en realidad rebeldes, pero rebeldes al despotismo".(21) El 1640 els catalans s'oposaran a la destrucció de les llibertats, destrucció que estava portant a la decadència d'Espanya en l'època de la dinastia austríaca:

"La libertad es la mejor base de una dinastía: esta es una verdad histórica y lógica al mismo tiempo, por más que parezca contrario a cierta gente; y como la dinastía austríaca caminaba a su ruina desde sus principios en España, ella misma iba destruyendo los principales fundamentos de su poder. Y la monarquía austríaca que viene de la locura acaba en la impotencia y en la imbecilidad más completa y lamentable. Y España cae postrada, avergonzada y sin sangre, hecha el ludibrio de Europa que se disputa sus restos."(22)

La primera biografia sobre Pau Claris, de la qual en fou autor Josep Coroleu, historiador i polític redactor de la ponència sobre municipis de les Bases de Manresa, recollirà aquesta línia interpretativa. Per Coroleu, Felip IV, com els altres Austries, fou un monarca despòtic: "Pera Felip IV no hi havien catalans, aragonesos, italians, flamenchs ni americans: no hi havia que sotmesos que devien tenir-se per moly dichosos que ls governés un príncep que els poetes cortesans comparaven ab tots los heroes de la historia y tots los Deus de la mitologia", (23) justificant d'aquesta manera la revolta de 1640.

²¹.- LL. CUTCHET, *Catalunya vindicada*, Barcelona (1959), p. 9-10. Certa historiografia liberal espanyola donarà, de fet, una interpretació semblant. Eduardo CHAO a la seva *Historia de España*, Madrid, 1848-1851, continuació de la del P. Mariana, dirà "Cataluña en el siglo XVII era quizá el único de los antiguos estados a donde no había penetrado el despotismo monárquico; conservaba sin menoscabo las franquicias y libertades adquiridas o recuperadas en tiempos de la conquista, pudiendo decirse que era el último baluarte en que flotaba la bandera de la España democrática". Vol. XIV, p. 54.

²².- LL. CUTCHET, *"Catalunya vindicada"* (1858), p. 399.

²³.- Josep COROLEU, *Claris i son temps*, Barcelona, 1880, p. 14.

Aquest episodi, però, no havia de ser interpretat com un moviment separatista o antipatriòtic, com determinats historiadors de la Restauració volien fer entendre.⁽²⁴⁾ Per Josep Coroleu "l'espanyolisme dels catalans està escrit amb sanch generosa en lo ferestech rocam del Bruch, en los murs de la immortal Girona, en les sorrenques planuries del Riff y en las naus gloriosos que admiraren el mon en les ayguas del Callao. La calumniosa enveja no pot esborrar tant nobles planes de la historia d'Espanya, ni Catalunya te necessitat de justificar les proesas de sa dignitat espanyola".⁽²⁵⁾

Josep M. Fradera també ha destacat com l'any 1841, quan es produí la primera demolició de la Ciutadella borbònica de Barcelona, mentre la premsa madrilenya interpretava el fet com una mostra del pervivent separatisme català, la premsa barcelonina més directament vinculada amb els protagonistes -els progressistes i radicals de la Junta de Vigilància- feia una apel·lació al pas endavant que aquell esdeveniment significava per el projecte nacional espanyol: "per als progressistes i radicals barcelonins -diu Fradera- s'havia convertit en la Bastilla de Barcelona i de Catalunya. Dit d'una altra manera, s'havia convertit en el símbol de l'absolutisme i de l'opressió dels liberals. No reivindicaven la demolició enfront de Castella o d'Espanya, sinó com a símbol d'opressió política en el marc de l'Espanya liberal, envers la qual declaraven un fort sentit de patriotisme".⁽²⁶⁾

Però, ja en les dècades finals del Vuitcents, alguns historiadors i polítics atacaran les bases ideològiques i la interpretació de la història de Catalunya del discurs conservador i espanyolista de la Renaixença romàntica. En 1873, Josep Narcís Roca i Farreras reivindicarà un catalanisme democràtic, republicà i popular en front d'un catalanisme conservador que havia claudicat davant la monarquia centralista i autoritària dels Borbons, i que per la defensa dels seus interessos de classe s'havia posat al costat de "l'espanyolisme madrileny".⁽²⁷⁾ Roca i Farreras contraposava dues concepcions de la història de Catalunya: la d'un catalanisme conservador de la qual no se'n podia esperar cap

²⁴.- "Los peligros de las rebeliones particularistas que desgraciadamente encendieron en España" serà el judici de A. CANOVAS DEL CASTILLO sobre els aixecaments de Catalunya i Portugal del 1640 en els *Estudios del reinado de Felipe IV*, Madrid, 2 vols., 1885. La cita a vol. II, p. 284.

²⁵.- J. COROLEU, "Clariss...", 1880, p. 215.

²⁶.- J. M. FRADERA, "Passat i identitat..." (1993), p. 3.

²⁷.- J. N. ROCA i FARRERAS, "Lo catalanisme progressiu", *La Renaixença III*, nº 10 (1873), pp. 125-127. Reproduït a J. MOLAS, M. JORBA i A. TAYADELLA, "La Renaixença..." (1984), p. 333.

reivindicació nacional i que "se fixa més en los fets històrics de Catalunya que poden tenir una aplicació conservadora al nostre temps, aixis los respectes a certs reys, l'exclusivisme de la religió catòlica, l'oposició de la ma alta als moviments dels menestrals y dels remences. Si's fixa ab los fets de aplicació o caracter avançat, com les rebelions contra los tres reys tantas voltes citats [es refereix a Joan II, Felip IV i Felip V] com los moviments dels menestrals i pagesos, lo catalanisme conservador o no'n trauc consecuencia, ni'n fa aplicació d'actualitat, com dels altres fets històrics o be nega als catalans d'avuy en dia, sobretot als del poble, lo dret de seguir el camí d'aquells";(28) i la concepció històrica d'un catalanisme progressiu que partia de la justícia de les aspiracions revolucionàries de les classes populars, de la impotència dels elements conservadors per salvar la causa de Catalunya de les forces unitàries i centralistes, i de la necessitat d'enllaçar el present i el futur de Catalunya amb els refrents històrics de lluita nacional i popular. Diu Roca i Farreras que el catalanisme progressiu "s'ocupa més de las Corts y Parlaments que dels reys, més dels municipis y de sa autonomia que de l'autoritat reial y de la noblesa, més de les lluites contra la Inquisició y la Curia romana que dels cabildos, monastirs e iglesias, més dels buscaires i dels menestrals que dels ciudadans honrats, més dels Concellers y Concells que dels Concilis, més de las Corts que de la Cort, més dels remences y dels barretines que dels cavallers, més de les rebelions contra els tres reys tantas voltes citats, que de las guerras contra las nacions estrangeres y de las conquistas..."(29)

Però, no solament republicans federals com J.N. Roca i Farreras començaràn a trencar amb les concepcions històriques i polítiques de les relacions Catalunya-Espanya establertes pels homes de la primera Renaixença; des de 1875 la majoria d'intel·lectuals i historiadors catalans -ultra els conservadors- s'aniràn distanciant del conservadurisme espanyolista de la Restauració, representat per Cánovas del Castillo i els partits dinàstics, no solament pel rebuig en la corrupció dels notables i de les clientele polítiques, sinó també -tal com ha senyalat Borja de Riquer- perquè existia "una reacció anticentralista, contra la

²⁸. - *Ibid.*, p. 334.

²⁹. - *Ibid.*, p. 335. Sobre el pensament d'aquest autor vegeu Fèlix CUCURULL, "Josep Narcís Roca i Farreras. Teoritzador bàsic de l'alliberament nacional català", *L'Avenç*, nº 2 (1977), pp. 7-13.

provincialització de la política catalana, contra la total supeditació als dirigents de Madrid".(30)

En aquest context, la *Història de Catalunya* d'Antoni Aulèstia i Pijoan, publicada entre 1887 i 1889, significa una "certa emancipació" de la història de Catalunya, fonamentada en un catalanisme culturalista que aspira, no a la independència política, però sí literària.(31) Aulèstia trenca definitivament amb el mite de la unitat espanyola dels Reis Catòlics, tot i que considera la unificació dinàstica l'origen del futur centralisme;(32) però encara defineix les institucions catalanes com a "regionals"(33) i no com a nacionals, institucions que col·lionaren amb els governs cada vegada més centralistes de la dinastia dels Austries: "en el segle XVII la tendència avasalladora del principi unitarista representat en los monarques que resideixen en lo centre d'Espanya, fomentada per la plaga del favoritisme que fa desaparèixer la acció personal del rey, substituint-lo per la voluntat d'un ministre orgullós, se troba cara a cara ab les seculars institucions de la llibertat catalana, y del encontre resulta una tremenda guerra, de la que si no'n surten aquelles vensudes, queden somoguts llurs fonaments".(34)

Paral·lelament, en aquests anys de finals de segle, la literatura catalana anirà popularitzant els fets històrics que remembraven les lluites anticentralistes de l'època dels Austries i dels Borbons. Així, la imatge de l'enemic castellà que ha arrabassat la independència de la nació catalana estarà present en les obres d'Angel Guimerà al *Mestre Oleguer* (1882) i la *Mort de Jaume d'Urgell* (1896). En el monòleg el *Mestre Oleguer*, obra que té com a fons la conquesta de Barcelona de 1714 per les tropes de Felip V, Guimerà remarca el caràcter antagonic de catalans i castellans:

³⁰.- B. de RIQUER, "El conservadurisme polític català: del fracàs del moderantisme al decensís de la Restauració", *Recerques* n° 11 (1981), pp. 29-80. La cita a p. 68.

³¹.- Sobre A. Aulèstia, a més dels treballs citats d'Eva SERRA i Jaume SOBREQÜÉS, veure: A. GIL AMBRONA, "Antoni Aulèstia i Pijoan. Compromiso catalanista e historia: Una trayectoria de difícil equilibrio", *Manuscrits* n° 11 (1993), pp. 259-279.

³².- "Per son casament ab Isabel de Castilla, se compenetren, més de lo que ho havien fet, los estats que avuy s'anomenen Espanya; emperò no's verifica, malgrat lo que s'ha dit y repetit per los moderns, la unitat espanyola. No hi ha cap lley, cap disposició comuna ab abdós reyalmes." A. AULESTIA i PIJOAN, *Història de Catalunya* (2 vols.), Barcelona, 1887-1889. La cita al vol. II, p. 69.

³³.- *Ibid.*, vol II, p. 84.

³⁴.- *Ibid.*, vol. II, p. 105.

"Formen Espanya, m'enteneu, dos pobles
 [Catalunya i Castella]
 Hi ha qui diu que són germans. Si, prou es semblen
 Com l'aigua al foc i com la nit al dia.
 Volen manar tots dos, i com en ella,
 no hi caben pas, d'aquí que l'un o l'altre
 té d'aplatar el coll fins que li apujin".(35)

La crisi de 1898 i la ruptura de la burgesia catalana amb el règim de la restauració monàrquica, impulsant un projecte interclassista i nacional català,(36) va suposar un salt ideològic i interpretatiu decisiu alhora de valora la trajectòria de Catalunya en el procés de construcció de l'Estat Moderna espanyol; ara Catalunya serà la nació i Espanya l'Estat.(37) Enric Prat de la Riba a *La nacionalitat catalana*

³⁵.- A. GUIMERA, *Obres completes*, Barcelona, 1978, Vol. II, p. 121.

³⁶.- En aquest sentit, recentment Borja de RIQUER ha afirmat que "no van ser els nacionalismes perifèrics els que van destruir la unitat nacional espanyola, sinó al contrari, que va ser el fracàs del nacionalisme espanyol, o la crisi de la seva penetració social, evidenciada en el desastre de 1898, allò que va facilitar, per reacció, l'èxit polític dels nacionalismes alternatius". "Reflexions entorn de la dèbil nacionalització espanyola del segle XIX", *L'Avenç* n° 170 (1993), pp. 8-15. La cita a p. 14.

³⁷.- Cfr. J. LI. MARFANY, "*Mitologia de la Renaixença...*" (1992), però creiem que aquest canvi no és tan "radical i sobtat" com aprecia Marfany, tal com ho demostren autors com J. N. ROCA i FARRERAS o A. GUIMERA. L'obra de Guimerà conté abundoses referències als fets i personatges de les guerres de Separació i Successió. Cal remarcar que el drama *Joan Dalla*, escenificació de l'Onze de Setembre de 1714, fou prohibit pel Governador Civil de Barcelona quan, el gener de 1921, s'anava a estrenar al Teatre Novetats. En dit drama, Guimerà insisteix en la impossibilitat de la convivència entre catalans i castellans, fent dir a Laia: "I el dia que jo sàpiga que tens tractes amb aquests lladres i assassins de casa nostra haurem renyit per sempre. Primer morta que casada amb tu. I abans potser jo mateixa et trauria del món" acabant el drama amb una ovació que surt dels llavis del moribund Dalla i que l'acaba Severet dient:

Catalans som i serem
 que ens ne vàreu fer un dia
 Ai, Catalunya del cor,
 no volem sens tu alegria.

Allunyeu els malfactors
 de la nostra companyia
 Pare nostre Jesucrist,

(1899) en referir-se a la formació de les grans monarquies dels temps moderns dirà "Dochs aquesta gran força de la monarquia estava en contra de Catalunya (...) la monarquia va ésser a Espanya un gran factor d'annulació de Catalunya",⁽³⁸⁾ encarnant Castella el centralisme monàrquic: "Quan Felip II va fer de Madrid la cort d'Espanya, virtualment va ésser consumada la subjecció de Catalunya al pensament i direcció del poble castellà: llarga va ser la resistència, però des de llavors la invasió ha seguit fatalment y encara avuy continua en el si de la nostra pàtria renaixenta".⁽³⁹⁾

A l'assemblea de les Bases de Manresa de 1892, Prat de la Riba ja havia discrepat dels principis que havien de regir la divisió de poders del nou ordre constitucional proposat en l'articulació Catalunya-Espanya. Prat de la Riba criticà les Baes perquè, al seu entendre, no responien a les tradicions polítiques catalanes; el jove advocat reivindicava la història constitucional catalana anterior al Decret de Nova Planta i proposava enllaçar-la amb la praxis constitucional moderna:

"Una Constitució no pot ser quelcom aïslat en la vida d'un poble, sinó que ha de brotar en las entranyas mateixas de la societat constituïda, tenint sas arrels en lo passat, ha de viure en l'avuy, tot mirant cap al pervindre.

(...)En cambi, més enllà del Decret de Nova Planta, més enllà de la època absolutista hi trobém un período que fa batre d'alegria 'l cor dels catalans que ho son de veras, una època en que Catalunya, deslligada de tota ingerència perturbadora, deixada ó sa espontaneïtat, anà creixent y formantse y convertintse en nacionalitat próspera y poderosa.

(...)Es cert que aquestas institucions fa ja vora de dos sigles que no existeixen, mes nascudas quan Catalunya en amantíssim maridatja ab la dinastía de sos Comte-Reys anava enrobustint sa individualitat, marcant ab contorns inesborrables

Madona Verge Maria.

Obres Completes (1978), Vol. II, pp. 583-609.

³⁸.- E. PRAT DE LA RIBA, *La nacionalitat catalana*, Barcelona, 1900, p. 12-13.

³⁹.- *Ibid.*, p. 18. PRAT DE LA RIBA a la *Història de la nació catalana* insistia en que "El balanç del llarg període de la dominació castellana [iniciada a l'època moderna], obert encara, es desastrós (...) la història política del govern del poble castellà quasi no és altra cosa que la història de les guerres sostingudes contra els pobles, que fugien o volien fugir del seu domini" dins *La Nació i l'Estat. Escrits de Joventut*. A cura d'Enric Jardí, Barcelona, 1987, p. 76.

sa fesomia nacional, son la expressió més clara y més perfecta del esperit, del caracter, del geni de nostra patria".(40)

Altrament, Prat de la Riba, en reclamar un "poder garantidor" que fes respectar l'ordre constitucional, recordava com a partir de la unió dels Reis Catòlics les relacions entre Catalunya i Castella havien anat per uns camins ben distints als marcats pel dret. Prat de la Riba considerava aquell regnat i els posteriors dels Austries com un període històric en que l'absolutisme i l'uniformisme hispànic-castellà havia anat retallant vida a la nacionalitat catalana:

"També, senyor, trobém en la historia de la nostra patria un exemple tristíssim ahont apendre, la unió de las coronas d'Aragó y Castella. Hermosos principis en ella 's proclamàvan, igualtat entre 'ls dos pobles, govern separat tenint tan sols de comú 'l Poder real... Es à dir, unió, no incorporació, no dominació de la una sobre l'altra, duas germanas abessant-se y treballant juntas per un engrandiment y per uns ideals comuns. Mes li mancava l'escut, li mancavan garantías, y 'ls brassos de Castella acabaren per ser respecte d'Aragó, lo que 'ls brassos de la cínica Isabel d'Anglaterra pera la càndida y confiada María Stuart d'Escocia."(41)

A més de l'acusació de caràcter polític, el centralisme castellà dels temps moderns era blasmat per autors com Guillem Graell, com a responsable d'haver arruïnat el comerç i la prosperitat catalanes. A *La cuestión catalana* Graell feia una dura crítica a l'administració central i a la discriminació regional en el tractament tributari i en recursos dedicats a Catalunya per la despesa pública, i es remuntava a l'època dels Reis Catòlics per trobar els antecedents d'aquesta política econòmica perjudicial per a Catalunya. Guillem Graell contrastava en la seva obra una Catalunya lliure i laboriosa amb una Castella feudal, dominadora y menyspreadora dels valors del treball:

"El comercio marítimo, pues, creó la industria junto con la libertad, relegando a los señores feudales a sus castillos y feudos (...) Así es que mientras en Castilla la tendencia general

⁴⁰.- *Asambleas Catalanistas. Manresa. Deliberacions y Acorts*, Barcelona, 1893, *passim*, 117-119. Edició facsimil de l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives i Eumo Editorial, Barcelona, 1991.

⁴¹.- *Ibid.* p.124.

era a brillar y mandar, despreciando el trabajo, en Cataluña se le ennoblecía con gran beneficio para sus habitantes."(42)

Per a Guillem Graell l'exclusió catalana del comerç amb Amèrica suposà un fet decisiu en la decadència econòmica de Catalunya i d'Espanya:

"Pero el golpe mortal, no solo a la unidad, sino al porvenir de España fue el famoso codicilio de Isabel la Católica excluyendo a la Corona de Aragón de las Indias, así Orientales como Occidentales, cuya explotación quedó reservada a Castilla(...)

Pero el error grande y el que ha causado la ruina de España ha sido el haber matado el poder marítimo de Cataluña que podía ser el primero del mundo (...) Y mientras el espíritu de dominación iba destruyendo las leyes que la unión de las dos Coronas obligaba a respetar, la exclusión de los catalanes se cumplía con tal severidad que no se admitieron sus barcos no pocas veces en los puertos mismos peninsulares del Atlántico, donde sostenían un comercio activo cuando estaban en poder de los árabes."(43)

Argumentació que també estarà present en la *Història Nacional de Catalunya* d'Antoni Rovira i Virgili: "Catalunya, sense la unió a Castella iniciada pels Reis Catòlics, hauria participat directament, ben segur, en les grans descobertes del segle XV, hauria conservat i accentuat el seu caràcter de nació marítima".(44) Més profund és el judici de Carles Pi i Sunyer, el qual considera que la causa fonamental

⁴²- G. GRAELL, *La cuestión catalana*, Barcelona, 1902, p. 12.

⁴³- *Ibid.*, p. 12-14. Sobre el títol de l'exclusió catalana d'Amèrica vegeu C. MARTINEZ SHAW, "Cataluña y el comercio con América. El fin de un debate", *Boletín Americanista*, n.º 30 (1980), pp. 223-236 i R. PINYA i HOMS, *La debatuda exclusió catalano-aragonesa de la conquesta d'Amèrica*, Barcelona, 1992. Cal remarcar que Guillem Graell, primer defensor d'actituds federalistes, evolucionà vers el regionalisme i finalment vers un conservadurisme partidari del centralisme espanyol. De fet, ja en cloure *La cuestión catalana* afirmava: "Cataluña está tan profundamente soldada, no sólo por intereses, sino por afecto, al resto de España, que, cualesquiera que sean los rozamientos, por vivos que sean los ataques, no hay fuerza humana que las separe", finalitzant l'obra amb un "Viva España" (p. 215).

⁴⁴- A. ROVIRA i VIRGILI, *Història Nacional de Catalunya*, vol. IV, Barcelona, 1934, pp. 146-147.

de la subjecció catalana al centralisme castellà dels temps moderns, hi ha que buscar-la en l'ensorrament econòmic del Principat propiciat, almenys en part, per l'exclusió del comerç americà: "La coincidència del descobriment d'Amèrica, amb la prohibició de comerciar-hi, i del tancament de la Mediterrània pels turcs, que impedí el tràfic amb Llevant, arruïnà totes les esperances catalanes d'una possible influència en la direcció política de l'Estat".(45)

Tal com ha subrallat Joan Lluís Marfany, els fets i personatges històrics que mitificaràn els nacionalistes catalans del segle XX seran els relacionats amb la guerra de Saparació i la Guerra de Successió: el Corpus de Sang, Pau Claris, l'Onze de Setembre, Bach de Roda, Rafel Casanova...episodis tots de conflicte amb els castellans;(46) i, simbòlicament, el Cant dels Segadors, editat per primera vegada per Milà i Fontanals l'any 1882 i adaptat literàriament i musicalment per Francesc Alió deu anys després, es convertirà en l'himne nacional de Catalunya.(47)

Els esdeveniments dels segles XVII i XVIII de lluita contra el centralisme castellà seran sovint mitificats en dos sentits, d'una banda s'exaltarà l'unitat d'una nació que, com una sola persona es rebel·la contra l'opressió castellana. Com paradigma d'aquesta imatge històrica pot agafar-se el treball de Ferran de Segarra i Ciscar *La unitat catalana de 1640* on s'afirma a l'hora d'interpretar la revolució catalana que "Fou tot el poble, sense distinció d'estaments ni classes socials qui esdevingué unit en la defensa dels drets i llibertats de la terra. Nobles, plebeus, rics i pobres, laics i eclesiàstics, tots rivalitzaren en aquella defensa constituint una verdadera unió sagrada, per lluita i sacrificar-se, per lluitar per la pàtria oprimida i anorreada",(48) per treuren després una lliçó per la naixent Catalunya republicana: "treballeu amb fe i entusiasme, dintre del règim de República que tenim establert, en pro

⁴⁵. - C. PI i SUNYER, *L'aptitud econòmica de Catalunya*, Barcelona, 1927. Edició de la *Biblioteca dels Clàssics del Nacionalisme Català*, nº 5 a càrrec de Ricard Vinyes, Barcelona, 1983, p.172.

⁴⁶. - J. Ll. MARFANY, "Mitologia de la Renaixença..." (1992), p. 26.

⁴⁷. - Vid., J. MASSOT, S. PUEYO i O. MARTORELL, *Els Segadors. Himne nacional de Catalunya*, Barcelona, 1989.

⁴⁸. - F. DE SAGARRA, *La unitat catalana en 1640*, Barcelona, 1931, p. 18, remarcant a continuació: "Abans de finalitzar la meua comesa, i per tal com hem parlat de barons heroics, i hem fet palès el comportament patriòtic i exemplar de tots els estaments socials de Catalunya en la defensa de llurs drets i llibertats, constituint una verdadera unitat catalana; just és consignar que les dones no defalliren en 1640, esdevenint heroïnes, que a semblança dels homes donaren, també, proves ben manifestes de coratge i patriotisme", p. 25.

de la unitat catalana, i per la llibertat, la cultura, l'avenç i la prosperitat de Catalunya.(49) D'altre part, es farà una glosa de les antigues institucions i lleis catalanes. Les Corts, la Diputació i les Constitucions abolides al 1714 havien estat una font de llibertat i representació democràtica enfront el totalitarisme d'una monarquia absoluta castellanitzada. Antoni Rovira i Virgili és segurament l'historiador més representatiu d'una historiografia de combat polític que intenta enllaçar el resistencialisme antiabsolutista de les antigues institucions catalanes amb els esdeveniments de la Catalunya contemporània. En plena Guerra Civil, Rovira i Virgili a l'escriure sobre *La significació de 1714* dirà: "La història del poble català, en les grandeses i en les tristeses és la història d'un poble liberal que resisteix els atacs repetits de les forces de reacció i d'opressió. Les guerres que Catalunya va sostenir contra tres reis -Joan II, Felip IV i Felip V- són topades violentes entre l'esperit absolutista de les dinasties estrangeres i l'esperit democràtic dels catalans"(50) i en un altre article dedicat a *El Corpus de Sang*, equiparava la lluita dels catalans de 1640 contra el comte-duc d'Olivares amb la que en aquells moments es mantenia contra les tropes del general Franco: "Totes les rectificacions històriques, però deixen en peu la glòria dels catalans del segle XVII i la justícia de la causa que defensaven. Era, en el fons, la mateixa causa que defensem avui. Mentre que el comte-duc d'Olivares representava, essencialment, allò que representa Franco, l'exèrcit mercenari de castellans, italians, portuguesos, irlandesos, alemanys i valons, que l'any 1640 va envair Catalunya, era un precursor de l'exèrcit mercenari del feixisme espanyol".(51)

La historiografia noucentista anirà consolidant la imatge històrica d'una nació catalana que, sorgida de l'època medieval amb unes institucions portadores d'uns valors de llibertat i fins i tot, de democràcia, veurà com l'imperialisme castellà dels temps moderns -de caràcter totalitari i centralista- els hi arrepassarà amb violència i intolerància. Aquesta interpretació trobarà el seu desenvolupament més brillant i complet en la *Història de Catalunya* de Ferran Soldevila, publicada el 1934-35. El Compromís de Casp i l'arribada de la dinastia castellana dels Trastàmars signifiquen, per Soldevila, l'inici de la decadència de Catalunya puix que "la concepció imperialista castellana

⁴⁹.- *Ibid.*, p. 28.

⁵⁰.- A. ROVIRA i VIRGILI, "La significació del 1714", *La Humanitat*, 11-X-1937, reproduït a *Quinze articles*, Barcelona, 1938. La cita a pp. 94-95.

⁵¹.- *Idem*, "El Corpus de Sang" a *La Humanitat*, 6-VI-1937. Reproduït a *Quinze articles* (1938). La cita a p. 55.

es sobreposa a la concepció imperialista catalana"; l'enllaç matrimonial dels Reis Catòlics, la creació del Consell Suprem d'Aragó i la imposició de la Inquisició moderna inicien una etapa "d'ingerència castellana a Catalunya i d'exclusió de Catalunya de les grans empreses hispàniques", que te la seva continuació amb la "desnacionalització pacífica" dels regnats de Carles I i Felip II, la qual prepara la "desnacionalització violenta" dels seus successors i que motivarà "l'alçament de Catalunya" en el regnat de Felip IV, suposant el desenllaç de la Guerra de Successió "la fi de l'estat català autònom".⁽⁵²⁾

Així, la historiografia i el catalanisme polític noucentistes van instrumentalitzar preferentment els referents històrics dels temps moderns, remarcant l'existència d'una nació catalana dotada d'unes institucions pròpies, les quals no solament eren font de llibertats individuals sinó també de les col·lectives de la nació catalana. Aquest discurs historiogràfic, -centrat especialment en els episodis de lluita de 1640 i 1714- contribuí, sens dubte, a fomentar la imatge d'un enemic exterior -el centralisme castellà- principal culpable de les desfetes històriques i contemporànies de Catalunya; enemic exterior, però, que no deixava de tenir una utilitat car podia actuar com element aglutinador de la consciència nacional catalana. En aquest sentit, resulta significatiu com Francesc Cambó, polític fundador de la Lliga Regionalista, protagonista del distanciament polític català amb els partits dinàstics de la Restauració i mecenes, entre altres coses, de la *Història de Catalunya* de Ferran Soldevila, es manifestés, en esclatar la Guerra Civil, com un convençut partidari de la victòria del bàndol franquista, argumentant el seu posicionament en base a l'augment de l'esperit patriòtic i de la unitat dels catalans que es derivarien de la dominació d'un poder hostil i estrany a Catalunya:

"Car malgrat l'esperit anticatalà de l'Espanya nacional; malgrat les desconsideracions que en tenen a mi; malgrat les ximpleries que diuen i que fan i els tristos averanys que hom pot tèmer per a l'endemà del seu triomf, jo segueixo desitjant-lo (...). Els sofriments serien generals i ho seria, per tant, la reacció, que pendria un caire patriòtic. La torpesa dels dominadors facilitaria l'apinyament dels dominats. Anirien callant i esvaint-se les discòrdies que han dividit els catalans des de la implantació de la República i s'anirien fent una

⁵². - F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barcelona, 1934-35, capítols del vol. III.

convivència i un ànima col·lectiva en la qual el que unís fos més que el que separés...

Una victòria roja, al contrari, consolida i fa irremeiable, la divisió dels catalans en dos clans que s'odien a mort. Els rancors de la guerra persistirien en la pau. Com que el poder central no actuaria obertament contra Catalunya, mancaria l'estimulant de tota ofensa exterior per a produir una conciliació externa. El sentiment català s'afebliria per manca de contradictor de fora i per l'eclipse total de solidaritat interna".(53)

En general, la historiografia catalana noucentista i la instrumentalització dels referents històrics de "lluita nacional" dels temps moderns que va realitzar el catalanisme polític posterior a 1898, van obviar les fractures i contradiccions internes existents en el sí de la formació històrica catalana, i com aquestes contradiccions havien incidit tant en el paper social i polític de les institucions històriques del país com en la construcció de l'estat modern espanyol.

Tal com hem pogut observar en aquesta incompleta i apressada panoràmica, els intel·lectuals, polítics i historiadors del catalanisme del segle XIX i primer terç del XX es nodriren dels referents de la història medieval i moderna de Catalunya per fornir discursos ideològics ben diversos. Això, de fet, no és cap novetat, puix que la tendència a la instrumentalització, simplificació o manipulació de la memòria històrica no es produeix només en els nacionalismes sinó, en general, en qualsevol ideologia o forma de poder. La qüestió cabdal, i que permanentment ens podriem fer sobre un país o col·lectivitat és per quins mites, i per tant per quina escala de valors (que segons els referents històrics escollits i llur instrumentalització poden anar des de la xenofòbia a la integració, de la convivència a la intolerància o de la bel·ligerància al diàleg), es regeix en el present i prepara el seu futur.

ANTONI SIMON I TARRÉS

Universitat Autònoma de Barcelona

⁵³ - F. CAMBO, *Meditacions. Dietari*, vol II (1936-1940), Barcelona, 1982, p. 276 (8 de febrer de 1938). Agraïxo aquesta referència al professor Borja de Riquer.

Resumen: *El autor analiza la utilización que hace el pensamiento nacionalista catalán contemporáneo de los referentes de la Historia de la Cataluña Moderna, en su construcción de un discurso estado-nación cambiante y diverso. Así, mientras durante el siglo XIX el ideal de una España-nación estará presente en la cultura emergente de la Renaixença, los nacionalistas catalanes del siglo XX consolidarán la imagen histórica de una nación catalana que, surgida de la época medieval con unas instituciones portadoras de unos valores de libertad, verá cómo el imperialismo castellano de los tiempos modernos -totalitario y absolutista- las destruirá con violencia e intolerancia.*

Summary: *The author analyzes the utilization of the History of Modern Catalonia made by the theoreticians of Catalan nationalism to construct a changing and diverse discourse based on the concepts of state and nation. Whereas in the XIX century the ideal of Spain as a whole nation was present at the emergent culture of the Catalan "Renaixença", the Catalan nationalists of this century will try to consolidate the historical image of a Catalan nation which had its institutions filled with ideals of liberty since Medieval Age. Those ideals would be violently destructed by Castilian absolutist imperialism during the Modern Age.*